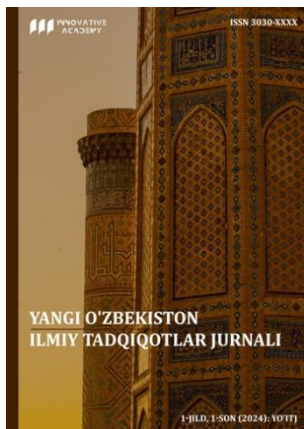

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA HISSIY VA IJTIMOIY KUNIKMALARNING SHAKILLANTIRISHNING SAMARALI USULLARI

Mamatova Farida Iminjanovna

Toshkent Kimyo xalqaro Universiteti Namangan filiali

Magistratura Maktabgacha ta'lim yonalishi N 25-UA gurux talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17899998>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 1-dekabr 2025 yil

Ma'qullandi: 2-dekabr 2025 yil

Nashr qilindi: 11-dekabr 2025 yil

KEY WORDS

*maktabgacha yosh, hissiy
rivojlanish, ijtimoiy ko'nikmalar,
empatiya, kommunikativ
kompetensiya, pedagogik
texnologiyalar, o'yin faoliyati*

ABSTRACT

Mazkur maqola maktabgacha yoshdagi bolalarda hissiy va ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantirishning pedagogik va psixologik asoslarini kompleks tarzda o'rganishga qaratilgan. Tadqiqotda bolalarning hissiy rivojlanishi, o'z-o'zini boshqarish, empatiya, kommunikativ kompetensiyalar hamda ijtimoiy moslashuv jarayonlarining yoshga xos xususiyatlari tahlil qilinadi. Hissiy va ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantirishda o'yin faoliyati, dramatizatsiya, guruh mashg'ulotlar, muhitni tashkil etish va interaktiv pedagogik texnologiyalarining samaradorligi ilmiy-nazariy va amaliy mezonlar asosida baholanadi. Natijalar maktabgacha ta'lim muassasasi, oila va pedagogning uzviy aloqasi bolalarning ijtimoiy-hissiy rivojlanishida muhim omil ekanligini ko'rsatadi.

O'zbekiston Respublikasi ta'lim tizimida maktabgacha ta'limni uzluksiz rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida belgilangan. So'nggi yillarda qabul qilingan bir qator normativ-huquqiy hujjatlar maktabgacha ta'limning sifatini oshirish, bolalar uchun qulay pedagogik muhit yaratish hamda hissiy-ijtimoiy rivojlanishni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan kompleks choralarni o'z ichiga oladi. 2019-yilda qabul qilingan **"Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi Qonun** maktabgacha ta'limni davlat tomonidan tartibga solinadigan va kafolatlanadigan jarayon sifatida belgilab, bolalarning ta'lim-tarbiyaga teng kirish huquqini ta'minladi. Ushbu qonun bolalarning hissiy va ijtimoiy rivojlanish uchun zarur bo'lgan pedagogik sharoitlarni yaratishning huquqiy asosini mustahkamlab, tarbiya jarayonini tizimli va ilmiy asoslangan yo'lga qo'yishga xizmat qiladi. 2017-yilda qabul qilingan **PF-5198 Farmoni** maktabgacha ta'lim tizimini boshqarishning yangi modelini joriy etish, tarbiya va ta'lim sifatini oshirish hamda muassasalar faoliyatini modernizatsiya qilishni ko'zda tutdi. Farmon doirasida pedagogik jarayonni samarali tashkil etish, metodik ta'minotni kuchaytirish va bolalar uchun rivojlanishning barcha yo'nalishlarini qamrab oluvchi sharoit yaratish belgilandi. Bu esa bolalarning hissiy barqarorligi, o'z-o'zini boshqarish va ijtimoiy moslashuv ko'nikmalarini shakllantirish uchun muhim zamin yaratdi. Shuningdek, **2019-yil 8-maydagi PQ-4312 qarori** orqali maktabgacha ta'limni 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi tasdiqlandi. Mazkur konsepsiya bolalarning har tomonlama rivojlanishi, xususan hissiy va ijtimoiy kompetensiyalarni shakllantirish uchun zarur bo'lgan pedagogik muhitni yaratishni strategik vazifa sifatida belgilaydi. Ushbu hujjat ta'limning sifat ko'rsatkichlarini yaxshilash, pedagogik innovatsiyalarni joriy etish va bolalar rivojlanishining barcha komponentlarini qo'llab-quvvatlashga qaratilgan tizimli yondashuvni ta'minlaydi. 2025-yilda

qabul qilingan **Vazirlar Mahkamasining 83-son qarori** maktabgacha ta'lim bilan qamrovni yanada kengaytirish, ayniqsa chekka va kam ta'minlangan hududlardagi bolalarni tarbiya jarayoniga jalb etish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlarni belgiladi. Qamrovning kengayishi bolalarning ijtimoiy muhitga ega bo'lishi, teng imkoniyatlar yaratish va o'zaro munosabatlar tajribasini boyitish orqali hissiy-ijtimoiy rivojlanish uchun qulay sharoitlar yaratadi Bundan tashqari, bolalarning yoshga mos rivojlanish ko'rsatkichlarini belgilovchi **rivojlanish normalarining** joriy etilishi tarbiya jarayonini ilmiy mezonlar asosida tashkil etishga imkon berdi. Ushbu normalar bolalarning hissiy, kommunikativ va ijtimoiy kompetensiyalarini shakllantirishni davlat darajasida tartibga solib, pedagogik faoliyat uchun aniq metodik yo'riqnoma vazifasini bajaradi. Yuqorida keltirilgan normativ-huquqiy hujjatlar maktabgacha yoshdagi bolalarning hissiy va ijtimoiy rivojlanishiga kompleks ta'sir ko'rsatadi. Ular bolalar uchun sog'lom psixologik muhit yaratish, pedagogik jarayonni modernizatsiya qilish, tarbiyachilar malakasini oshirish va bolalarning ijtimoiy tajribalarini kengaytirish imkonini beradi. Natijada bolalar empatiya, hamkorlik, muloqot, o'z-o'zini boshqarish kabi ijtimoiy-hissiy ko'nikmalarni yanada sifatli shakllantirishga ega bo'ladi. Bugungi globallashuv sharoitida bolalarning shaxs sifatida shakllanishi jarayonida hissiy va ijtimoiy kompetensiyalar muhim o'rin egallaydi. Maktabgacha yosh davri aynan shaxsning hissiy olami, ijtimoiy munosabatlar tizimi va kommunikativ ko'nikmalari shakllanadigan eng sezgir bosqich bo'lib, bu ko'nikmalar keyingi hayotiy faoliyatning sifatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ilmiy tadqiqotlar bolalarning hissiy barqarorligi, empatiya, o'z-o'zini boshqarish va hamkorlik ko'nikmalari ularning ijtimoiy moslashuvi, o'qishga tayyorgarligi va psixologik farovonligi bilan chambarchas bog'liqligini ko'rsatadi. O'zbekiston Respublikasi ta'lim tizimida so'nggi yillarda amalga oshirilayotgan keng qamrovli islohotlar maktabgacha ta'limni sifat jihatidan yangi bosqichga olib chiqmoqda. Maktabgacha ta'limning qamrovi ortib borishi, pedagogik kadrlarning malakasini oshirishga qaratilgan tizimli choralar hamda zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish bolalarning hissiy va ijtimoiy rivojlanishiga qulay sharoit yaratmoqda. Ayniqsa, bolalarning erta yoshdan boshlab hissiy-ijtimoiy kompetensiyalarini shakllantirishga qaratilgan innovatsion dasturlar, o'yin orqali ta'lim, dramatizatsiya va interaktiv metodlar bolalarning ichki dunyosini rivojlantirishda yuqori samaradorlikni namoyon etmoqda. Hissiy-ijtimoiy rivojlanishning sifat ko'rsatkichlari ko'p jihatdan ta'lim muassasasida yaratilgan pedagogik muhit, tarbiyachilar faoliyati va bolalar bilan muloqot madaniyatiga bog'liq. Shu boisdan pedagogik jarayonda bolaga yo'naltirilgan yondashuv, emotsional qo'llab-quvvatlash, guruh ichida hamkorlikni shakllantirish va ijtimoiy tajribalarni boyitish kabi elementlar alohida ahamiyat kasb etadi. Zamonaviy psixologik-pedagogik konsepsiyalar bolalarning hissiy holati va ijtimoiy ko'nikmalarini shakllantirishni ta'limning ajralmas qismi sifatida ko'rib, bu jarayonning sistemali va ilmiy asoslangan bo'lishini talab qiladi. Shuningdek, davlat tomonidan maktabgacha ta'limni rivojlantirishga qaratilgan siyosat, yangi pedagogik markazlar faoliyati va bolalar uchun yaratilayotgan sharoitlar hissiy va ijtimoiy rivojlanish uchun muhim imkoniyatlar yaratmoqda. Biroq bolalarda mazkur ko'nikmalarni shakllantirishning samarali metodlarini aniqlash va ularni amaliyotga moslash hali ham ilmiy izlanishlarni talab qiladigan dolzarb masala bo'lib qolmoqda. Bugungi sharoitda bolalarning shaxs sifatida shakllanishi ko'p qirrali jarayon bo'lib, uning muhim tarkibiy qismlaridan biri hissiy va ijtimoiy rivojlanishdir. Maktabgacha yosh davri bolalarning hissiy tajribalari, o'z-o'zini boshqarish, empatiya, hamkorlik va kommunikativ ko'nikmalarning shakllanishi uchun eng muhim bosqich hisoblanadi. Psixologik tadqiqotlar bolalarning sog'lom hissiy holati ularning ijtimoiy moslashuvi, o'quv faoliyatiga tayyorgarligi va psixologik farovonligi bilan chambarchas bog'liqligini ko'rsatadi. Shu bois hissiy va ijtimoiy kompetensiyalarni shakllantirish nafaqat tarbiya, balki ta'limning ham ajralmas elementi sifatida qaralmoqda. Bolalarning hissiy dunyosi juda nozik va sezgir bo'lib, u ko'pincha oila, tarbiyachi va atrof-muhit bilan o'zaro ta'sir natijasida shakllanadi. Ota-ona bolalarning hissiy barqarorligi va ijtimoiy ko'nikmalarining dastlabki modelini yaratishda yetakchi rol o'ynaydi.

Ota-onaning mehr-muhabbati, qo'llab-quvvatlashi va bolaga nisbatan ijobiy munosabati uning ishonch, empatiya va o'ziga bo'lgan hurmat kabi sifatlarini shakllantirishga bevosita ta'sir qiladi. Shu bilan birga, oila ichidagi muloqot madaniyati, konfliktlarni hal etish usullari va bolaga beriladigan psixologik qo'llab-quvvatlash bolalarning ijtimoiy moslashuviga muhim zamin yaratadi. Tarbiyachi esa bolalarning hissiy va ijtimoiy rivojlanishini tizimli ravishda boshqaradigan, pedagogik jarayonni tashkil etadigan mutaxassis sifatida muhim o'rin tutadi. Tarbiyachining muloqot madaniyati, bolalarga individual yondashuvi, hamkorlikni rag'batlantirish va ijobiy hissiy muhit yaratish qobiliyati bolalarning ijtimoiy tajribalarini boyitadi. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar — dramatizatsiya, o'yin orqali ta'lim, interaktiv mashg'ulotlar va guruh bilan ishlash — bolalarning emotsional ifoda qilish, o'zaro munosabatlarni qurish va muammolarni hal etish ko'nikmalarini rivojlantirishda yuqori samaradorlik ko'rsatmoqda. Davlat tomonidan maktabgacha ta'limni rivojlantirish bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar, pedagogik kadrlar malakasini oshirish va innovatsion ta'lim muhitlarini yaratish bolalar uchun hissiy va ijtimoiy rivojlanishning yangi imkoniyatlarini taqdim etmoqda. Bunda bolalarning hissiy farovonligini ta'minlash, ularning psixologik xavfsizligini oshirish hamda ijtimoiy o'zaro munosabatlarni rivojlantirish ustuvor vazifa sifatida qaralmoqda. Shu bilan birga, hissiy va ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantirishning samarali usullari, ularning pedagogik mexanizmlari va bolalar yoshiga moslashuv darajasi haqidagi ilmiy izlanishlar doimiy yangilanib borishi zarur. Ota-ona, tarbiyachi va bolalar o'rtasidagi o'zaro hamkorlikni mustahkamlash, hissiy qo'llab-quvvatlashning pedagogik shakllarini aniqlash va zamonaviy metodlarni ishlab chiqish bugungi ta'limning dolzarb masalalaridan biridir. Maktabgacha yoshdagi bolalarda hissiy va ijtimoiy ko'nikmalarning shakllanishi shaxsning keyingi hayotiy faoliyati, ijtimoiy moslashuvi va psixologik farovonligi uchun muhim omil hisoblanadi. Zamonaviy pedagogika bolalarning hissiy barqarorligi, empatiya, kommunikativ kompetensiya va o'zaro hamkorlik ko'nikmalarini shakllantirishni tarbiya jarayonining ajralmas qismi sifatida ko'rib, bu jarayonni ilmiy asoslangan metodikalar bilan ta'minlashni talab qiladi. O'zbekiston Respublikasi tomonidan maktabgacha ta'limni rivojlantirishga qaratilgan normativ-huquqiy hujjatlar, ilg'or pedagogik texnologiyalarni joriy etish va ta'lim muhitini modernizatsiya qilish bolalarning hissiy ehtiyojlarini qondirish uchun qulay sharoit yaratmoqda. Ushbu islohotlar bolalarga sifatli ta'lim-tarbiya olish, ijtimoiy tajriba orttirish va hissiy kompetensiyalarni shakllantirish imkoniyatlarini kengaytiradi. Ota-ona va tarbiyachining faol ishtiroki, ijobiy munosabat va qo'llab-quvvatlash bolalarning psixologik xavfsizligi hamda ijtimoiy rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu bois, hissiy va ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantirishda metodik yondashuvlarning kompleksligi, pedagogik muhitning sifatli tashkil etilishi va bolaga yo'naltirilgan tarbiya modeli muhim ahamiyatga ega. Natijada bolalar ijtimoiy munosabatlarda faol, hissiy jihatdan barqaror va kommunikativ kompetensiyalarga ega shaxs sifatida shakllanadi. Mazkur tadqiqot maktabgacha yoshdagi bolalarda hissiy va ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantirishning pedagogik va psixologik asoslarini hamda zamonaviy metodik yondashuvlarini ilmiy nuqtai nazardan tahlil qiladi. Natijalar bolalarning hissiy barqarorligi, empatiya, o'zaro hamkorlik va kommunikativ kompetensiyalarining shakllanishi shaxsning keyingi ijtimoiy moslashuvi va psixologik farovonligi uchun muhim determinant ekanligini ko'rsatadi. Davlat tomonidan maktabgacha ta'limni rivojlantirishga qaratilgan normativ-huquqiy hujjatlar, ta'lim muhitini modernizatsiya qilish va pedagogik kadrlarni malakasini oshirish bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar bolalarning hissiy-ijtimoiy rivojlanishi uchun zarur shart-sharoitlarni yaratmoqda. Ushbu islohotlar pedagogik jarayonning sifat ko'rsatkichlarini yaxshilash, bolalarning ijtimoiy tajribalarini kengaytirish va hissiy farovonlikni ta'minlashga xizmat qiladi. Xulosa sifatida, hissiy va ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantirish kompleks, tizimli va ilmiy asoslangan yondashuvni talab qiladi. Bunda metodik vositalar, pedagogik muhit va tarbiyachi faoliyatining uyg'unligi bolalarning sifatli rivojlanishi uchun zarur shart hisoblanadi.

Kelgusida ushbu sohada empirik tadqiqotlarni kengaytirish va metodikalar samaradorligini eksperimental yo'l bilan aniqlash muhim ilmiy vazifa sifatida qolmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. **O'zbekiston Respublikasi Prezidenti.** "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi Qonun. Toshkent, 2019.
2. **O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni.** PF-5198 "Maktabgacha ta'lim tizimi boshqaruvini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida". Toshkent, 2017.
3. **O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi.** PQ-4312 "Maktabgacha ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi". Toshkent, 2019.
4. **O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi.** 83-sonli qaror "Bolalarni maktabgacha ta'lim bilan qamrab olishni oshirish bo'yicha chora-tadbirlar". Toshkent, 2025.
5. **Maktabgacha ta'lim muassasalari tarbiyalanuvchilarini rivojlantirish normalari.** Normativ-huquqiy hujjatlar.
6. Ursulova G. A. **Maktabgacha yosh bolalar psixologiyasi.** Toshkent: Fan, 2016.
7. Smirnov A. A. **Bolalar hissiy rivojlanishi psixologiyasi.** Moskva, 2014.
8. Vygotsky L. S. **Psixologiya va pedagogika asoslari.**— Ijtimoiy rivojlanish va kommunikatsiya nazariyasi.

INNOVATIVE
ACADEMY